

LA REVISTA

SUMARI

Del Centenari de Ramón Llull, *per Ramón d'Alós*.—L'Art i els senyors de Barcelona, *per Joaquim Folch i Torres*.—La mort d'un dogma, *per Manuel Reventós*.—De Arquitectura, *per Josep F. Rafols*.—Moralitats i pretextos, *per J. M. López-Picó*.—Els Hebreus Gironins, *per Carles Rahola*.—Poesia anglesa: Estances, de Robert Southey-1913, *trad. de Joaquim Folguera*.—Poesia catalana: Santes creus, Constantí, Tamarit, *per Alexandre Plana*.—Lletres: L'edició maguntina de Ramón Llull, *per A. Gottron*, Institut d'Estudis Catalans, 1915, *per Jordi Rubió*. Poema de l'amor perdut, *per Ferràn Soldevila*, *per Carles Riba*.—Teatre: Temps i espai, *per J. Farràn i Mayoral*.—Música, *per Josep M.ª Ruiz Manent*.—Dietari Espiritual: Escola de Directors d'industries químiques.

BARCELONA

MCMXVI

Núm. XIII

ANY II

SUMARI DEL NUMERO 12

Els diaris de Barcelona, *per Antoni Rovira i Virgili*. — Moralitats i Pretextos, *per Josep M. López-Picó*. — Catalunya davant la guerra europea, Opinions de *Antoni Suñol, Josep Carner, Joan Ventosa i Calvell, i Josep Maria Trias*. — Tos ulls són com la nit, En una terra humida, Reculliment, de Charles Baudelaire, *trad. de Miquel Poal Aregall*. — Ara fa un any, *per Ll. Bertràn i Pijoan*. — Aplom, *per Nicolau d'Olwer*. — Lletres: «Paraules», de Josep M. López-Picó, *per Alexandre Plana*. — «Plasenteries» de Carles Soldevila, *per Joaquim Folguera*. — Pérez de Ayala, poeta, *per Josep Maria de Sagarra*. — Teatre: La corrupció del diàleg, *per J. Farràn i Mayoral*.

LLIBRES NOUS

CARLES SOLDEVILA

PLASENTERIES

Societat Catalana d'Edicions

Preu: Dues Pessetes i mitja

Es ven en les principals Llibreríes

JOSEP M. DE SAGARRA

EL MAL CAÇADOR

POEMA

Preu: Set Pessetes

Es ven en les principals Llibreríes

J. M. LÓPEZ-PICÓ

OP. VII

PARAVLES

POESIES

Preu: Dues Pessetes

Es ven en les principals Llibreríes

ALEXANDRE PLANA

SOL EN EL LLINDAR

POESIES

Societat Catalana d'Edicions

Preu: Tres Pessetes

Es ven en les principals Llibreríes

FÁBRICA DE LENTES
I CRISTALLS

DE TOTA CLASSE

ANTONI HURTADO

CASA FUNDADA EN 1860

Especialitat en cristalls receptats per senyors oculistes

Escudillers Blancs, 1. - BARCELONA

Les Arts Gráficas

JOAN COMAS

Rambla, 81 i Lacy, del 1 al 30. - SABADELL

LA REVISTA

ANY II.	QUADERNS DE PUBLICACIÓ QUINZENAL	ABRIL 15
NUM. XIII	ADMINISTRACIÓ: CORTS CATALANES, 453 - TERCER - 1. ^a	1916
	Suscripció trimestral, 1 pta. — Número solt, 20 cénts.	

DEL CENTENARI DE RAMON LLULL

El nom de Ramón Lull mai no ha estat veritablement popular entre els catalans, per mes que, de primer antuvi, pugui semblar el contrari. Això, tant respecte de Catalunya com de Valencia i fins de Mallorca on s'ha donat culte al Sant, s'han cremat ciris davant l'altar del Doctor Il·luminat, però el poble ha sabut ben poc de les seves doctrines. I és que la ciencia luliana, essencialment democràtica—per dir-ho així—ha estat sempre patrimoni exclusiu de l'aristocràcia intel·lectual, sobre tot dels filòsofs, dividits en dues banderes de deixebles seus a ultrança i d'enemics fanàtics en lluites bisantines, sense cap resultat profitós per a ningú. Mentre això succeïa, les classes populars restaven excloses del coneixement, no ja sols de la filosofia luliana, sinó també de les obres més emotives del literat. Tant com se n'havia preocupat Ramón Lull, del poble! No li va servir de gaire l'arribar fins a nodrir teories perilloses a freqüència de l'heterodoxia, tot per a fer assequibles les seves doctrines a tots els estaments socials. «Pauc som conegut e amat» deia en el seu *Cant*, i certament poc més ho ha estat després de mort. Les seves obres en vulgar, les quals constitueixen per a nosaltres, indubtablement, la part més interessant de sa producció total, han passat gairebé desapercebudes fins als temps actuals. Els nostres escriptors antics, salvant ben rares excepcions, poc se n'aprofitaren. Ni és massa corrent en els inventaris catalans mig-segles trobar-hi esmentats llibres lulians, principalment en vulgar. D'ençà del descobriment de la impremta fins a mitjans del segle XIX,

tot just si arriben a mija dotzena els llibres catalans d'en R. Lull que s'estamparen en els territoris de nostra parla, i encara incloent-hi el *Blanquerna* i la *Doctrina Puèvil*, traduïts (!) al «valencià i al mallorquí».

Aquest és el fet. Catalunya no coneix Ramón Lull malgrat es tracti d'una de les seves figures més excelses, de l'home que més ha fet per a que la nostra llengua servís d'instrument apte a tota llei de disciplines científiques. Les causes d'aquesta preterició no vaig ara a esbrinar-les: en tingui la culpa l'Eymeric o el zel excessiu d'alguns lulistes o la singularitat de la seva filosofia o la reputació falsa d'alquimista, o tot plegat, tant és pel cas.

Ara bé, acabem de celebrar—i encara el celebrem—el VI Centenari de la seva mort. Cap ocasió més apropiada per a recuperar el temps perdut, per a complir amb la seva memoria el deute que hi tenim. El camí a seguir és ben clar, emperò estem exposats a desviar-nos-en errant la dreta via, com tants cops ha succeït. Tot consisteix en posar els mitjans necessaris per a que les obres de R. Lull, començant per les escrites en vulgar, esdevinguin lectura dels catalans. Això i no pas celebracions aparatoses, tant com buides de finalitat, serà cosa profitosa. No hem de menester que es facin gaires festes mal anomenades populars—grat sia a Deu, poques se'n han celebrat—si només n'ha de restar el record en forma de medalleta amb l'efigie de *Raymundus Lullyus* (sic) i la llegenda *Recuerdo VI centenario* (sic)! Ja és passat el temps de *las festividades demostraciones*, maldament algú encara pensi

en fer-lo perdurar en terres castellanés, volent homenatjar-ne els grans homes amb cavalcades simbòliques i *provincials*, i altres moixigangues. Ni tampoc hem d'abusar de certàmens o *torneigs* literaris, molt menys si els nostres escriptors hi poden pendre part en llengua que no és la pròpia. Tal vegada és que algú somia que R. Llull arribarà a l'ànima del poble per mediació del castellà? No, si no podem llegir-lo en català, tant se valdria fer-ho en llatí, en aquell llatí casolà, deliciós per la simplicitat, en el qual es veu traspuar el vulgar català de la època. Per no allargar-me: «Raimundo Lullio», prototipus de novel·la de folletó, ja no ens ha d'interessar cap mica. L'hem de fer conèixer, en canvi, tal com ens el mostren els pocs documents contemporanis, tal com ell mateix es retrata a cada pas en les seves obres, en les quals, però, no hem de voler trobar res més que ço que en realitat hi ha. Més aviat anant en por de pensar-se veure-hi masses coses: precisament R. Llull és, entre les grans figures de la ciència medieval, un dels que més tenen el dó d'enlluernar al novici de les seves doctrines. En vida fou titllat de *fantasticus*, amb raó o sense, però després de mort, no n'ha produït pocs de *fantàstics*!

Avui com avui és de precisió absoluta el conèixer d'una vegada la bibliografia lulliana per tal com ella ens donarà la mida justa de la producció de Ramón Llull, en la qual s'és anat tant de temps a les palpentes. Això ha respost l'Institut d'Estudis Catalans amb la publicació d'una sèrie ja iniciada de *Estudis de Bibliografia Luliana*. L'Exposició celebrada no fa gaire per la Biblioteca de la Universitat amb el concurs d'altres ha estat una rica mostra de ço que comprèn el conjunt d'obres lullianes escampades, la descripció de les quals ha de formar un dels volums d'aquella sèrie. Així es

facilitarà i es millorarà la tasca d'anar-se publicant les obres catalanes, cooperant als treballs de la *Comissió Editora* de Mallorca.

Cal que tots donem adjutori a la empresa magna de la *Comissió* que ja porta publicats 10 volums, nombre poques vegades assolit en les sèries de clàssics catalans. Si tenim obres nacionals a realitzar n'és una de les més importants la de fer arribar a mans de les gents les obres dels vells escriptors catalans, Ramon Llull un dels principals. Amb elles hem d'enriquir les nostres biblioteques. Quin no fora el nostre orgull el dia que hi poguessim mostrar, fent costat a les dues Biblioteques catalanes de l'Aguiló i d'En Miquel i Planas, una altra de Mestre Ramón formant una sèrie tan nombrosa, tan variada, que ella per ella ja constitueix una literatura vulgar al tombar del XIII segle!

Les edicions crítiques convé que vinguin seguides d'altres de populars. Perquè cal que el poble se'n enteri de qui fou En Llull. S'ha de vulgaritzar la seva vida—i ja s'hi han assajat amb èxit escriptors mallorquins i catalans, autors d'algunes vides populars i conferències, en terme d'un any—; cal així mateix fer arribar a mans dels humils pàgines triades de l'*opus* lullian en vulgar: de les obres rimades, per exemple; dels llibres de mística, el *De Contemplació*, que n'és enciclopedia, i el d'*Amic e Amat*, breviari; de la *Doctrina pueril* feta per als infants; de les dues grans novel·les el *Felip* i el *Blanquerna*... Que la publicació d'aquest darrer llibre aparegut com providencialment, per primera vegada, en son text primitiu, a l'iniciar-se el temps del Centenari, sigui penyor d'una nova època que comença per a la causa de Ramón Llull ara que comptem els 600 anys de la seva mort.

RAMÓN D'ALÓS.

L'ART I ELS SENYORS DE BARCELONA

En la tebia intimitat d'un Club de moda, una d'aquestes vetlles de Carnestoltes ho deia un hereu de casa noble: A Barcelona, no hi ha senyors.

Naturalment que aquesta generalització té unes, molt poques, excepcions, que tots coneixem prou; però, salvant-les, a Barcelona, més que senyors, hi ha ço que en diuen «Gente Bién», una mena de societat imprecisa on s'hi puguin sentir acollits des

del xulapo ric a l'artista bufat i a la balladora que hagi tingut la habilitat de revestir el seu art gris amb orientalismes capços d'engrescar els pagesets de sa casa que corren per aquí fent el sportman i el snob.

Aquí, en veritat, no tenim senyors veritables, aquells senyors que són com una mena d'eixos socials, centres d'activitats diverses, a l'entorn dels quals veiem florir les arts i les ciències, aportant a la vida

pública el concurs del seu protectorat, costejant el monument o l'embelliment del lloc públic, edificant el palau, o obrint el Museu de les seves riques col·leccions. Observeu, fent honor a les excepcions que hem dit, la insignificancia dels actes amb què coneixem la seva senyoria. La primera és no fer res, omplint les terraces dels cafès i els seients dels *casinos*. Després vé el viure en un pis escanyolit d'una casa adotzenada, o en un xalet encrostiçat d'adornos emmotllats o de llisors versaillesques de ciment armat, amb un jardinet amb quatre enciamades vegetals. Tot el més, ara que la moda s'ho porta, en trobareu uns quants que compren antiguitats; però no us creieu que la seva ambició vagi en cerca de l'objecte rar i bell, de la preciositat artística, no. Aquests compren pobres altars barrocs de vileta llunyana, per guarnir-se el menjador i calaixeres de cà la padrina, o quadres antics a cà «qui en dóna més» si ningú en dóna gaire. Fan festetes provincianes: «La de la Flor», «Novenes xules»: i parlen castellà per causa de no saber parlar el català bé. Una de les seves distintives és també el seu desinterès per la cosa pública. En política, tot el més a que aspiren, és a ésser diputat de la majoria, i el seu amor a la ciutat no es manifesta d'altra manera que rebaixant-la amb comparacions amb París i Londres, la seva estada en les quals sovint no ha tingut més mòbil que visitar un sastre o una modista.

Amb perdó d'ells, es fa difícil creure en la senyoria d'uns senyors que s'acontenten de viure en cases de lloguer (encara que propies), o en xalets de ciment armat imitant pedra. Que s'acontenten de viure en una ciutat on amb prou feines hi ha un passeig, en una ciutat sense parcs, sense hipòdrom, sense grans edificis deportius, sense altres teatres que unes quantes barraques plenes de xisclets de coupletista barroera. El gran comerciant, el gran hisendat, el noble, viuen en general sense dignitat, pobrement, sense res que plasmi el resplendor de la seva presència. Mireu la ciutat, i els pocs edificis que hi trobareu, amb fesomia de casa senyorial, són d'altres dies, del segle XV, del XVIII i de mitjans del XIX. D'aquells mercaders que es feien pintar la casa pel Vigatà, d'aquells nobles que alçaren el Palau de les Dalmases al carrer de Montcada, d'aquells senyors, de pedra picada, de la Virreina, i de ferro forjat i de marbres de preu, no en queda cap. Ara la pedra és imitada pel ciment i els marbres

pel pintor. Les llisors versaillesques dels estucs blancs i frets han tingut èxit en aquesta societat escarrancada perquè no porten més despesa que la del guixaire.

Barcelona, orfe de poders que demanin palaus, i orfe de senyors amb dignitat senyorial per a edificar-los, creix en multitud de barraques altíssimes, s'enfila per les velles vessants dels turons veïns, tancant el paisatge, arraçant sense solucions monumentals, sense centres arquitectònics que la caracteritzin. A dins d'aquest formiguer de balcons hi viuen barrejats els membres de la «Gente bien» amb tots els petits esplendors de la seva vida íntima egoísticament closos darrera una façana impersonal. Aquest passeig de Gracia, on sembla que els rics han fet parada, apenes s'hi esguarda al llarg de la seva monotonía, de la seva esquifidesa, dos o tres metres de senyorívol desprendiment, dos o tres casos de contribució a l'embelliment de la ciutat.

El luxe dels senyors barcelonins és encara un luxe sense transcendència social, és un luxe de poble atrassat, és un luxe de guarniment corporal, d'anar mudat cada dia, d'anells i pedres de preu arrossegades pels tramvies. De totes les ciutats d'Europa és a Nàpols, a Madrid i a Barcelona on les dones van més mudades, on els homes porten més or al damunt, i són, en conseqüència, les ciutats menys senyorívolment arquitectòniques, més malament abandonades. És aquesta una manifestació la més baixa de la senyoria. Té, al capdavant, una solució gitanesca.

Sols un o dos casos trobem en la riquesa de Barcelona de veritable protectorat a les manifestacions artístiques i a les de l'arquitectura especialment, que són les més cares. Si l'instint senyorívol fos en la nostra ciutat una cosa palpitant, no ens trobaríem amb el cas trist d'una cambra de propietaris constituïda en obstacle principal de tota millora urbana amb veritable esperit. No es donarien casos tan tristos com el de veure els rics hisendats de Barcelona oposant-se amb el seu or, a més dels mitjans legals, a la solució monumental del carrer d'En Balmes, que podia esdevenir un gran passeig urbà. Ni els veuríem passar sense una ofensa al seu esperit, per davant del Tívoli i de Novetats, ni d'aquesta pobre plaça de Catalunya que sembla urbanitzada per un exèrcit d'ocupació.

Si realment la senyoria hi fos, al carrer hi hauria les columnes, el pòrtic, la gran escala que anuncia la dignitat de l'habitant,

els grans balcons, les estatués, les grans sales decorades, els mobles i els objectes de art, els quadres i els tapiços. Un propietari d'establiment em deia, fa pocs dies, que d'un any ençà era impossible vendre a Barcelona més enllà de sis alfombres de Smirna de cinc mil pessetes. Un regateig trist, un aprofitament d'ocasions, un sistema de compra pels amagatalls comercials, manté

els nostres establiments en una esfera d'escàs esplendor, i les arts llangueixen totes a l'entorn d'aquests senyors, protectors del ciment emmotllat i dels guixos Lluís XVI.

Aquesta és una bona veritat. Aquesta és una realitat dura i tan clara que podem dir que la contemplació dels edificis de pedra picada, és cosa de l'arqueologia.

JOAQUIM FOLCH I TORRES.

LA MORT D'UN DOGMA

Vela, vela ton rostre, ombra augusta de Ad. Smith, savi escocès, que és una mica com dir savi nostre; teoritzador dels sentiments morals, aplicador del *Seny* a l'especulació apassionant sobre coses de personal lucre i aventatge! I acompanyeu-lo en son dolor vosaltres, ombra de Ricardo, del fill enriquit de l'humil jueu hol·landès, del parlamentari silenciós i de l'escriptor aforístic i formidable, del deplorable il·lustrador de totes les lluites i calamitats del món de la riquesa! I tu, ombra de Cobden, de l'agitador magnífic, del polític més poderós que vident, del transformador de tot un poble per la força magnífica de les idees! La vostra creació imperial, la magna Anglaterra poderosa i lliure que va de Peel a Gladstone, la riquesa i el treball d'aquella gran época victoriana, pot-ser l'única creació del pobre segle mort que per sa unitat i sa grandesa pot oferir el Vuitcents a l'història humana, acaba de finir!

En les hores actuals d'engunia i distensió, quan cada telegrama ens diu la novetat esperada de milers de vides que finen, quí s'ha fixat en què el lliure-canvi moria? Quí ha cridat l'atenció sobre aquest fet que la Cambra de Comerç de Manchester, arca santa, ciutadella inexpugnable on era servat el «Palladion» de la llibertat econòmica, acaba de renunciar al seu dogma i de destituir als seus tècnics perquè, fidels a la tradicional doctrina, pactant, però, ja amb l'ambient nou, proclamaren desitjable el restabliment del lliure-canvi per quan, en havent finit la guerra, tornessin a la normalitat les coses i les consciències?

Senyalem a l'atenció de la nostra gent el que això significa. Ja no ens és permès tenir l'esperança d'aquella harmonia d'interessos per la acció de tots sobre tots, tal com en el món físic per l'acció que cada àtom té sobre tots els altres, els mils i mils d'àtoms que semblen moure's sense llei, s'ordenen en forma esfèrica en sostreure'ls o neutralitzar tota influència exterior que el lliberalisme ens predicava. És un dogma consolador el que fina, com tants altres, com tots els altres potser, d'aquesta ideologia lliberal tan bella i tan amable que feia a tots els súbdits d'un Estat justos i benèfics, quan són justos tal volta, però estimen femina i corruptora debilitat l'ésser benèfics.

La raó d'aquest fracàs la trobem de l'altra banda entre la gent inductiva, cauta i més aviat conservadora, aparentment esclava del fet però que, en definitiva, sabia superar-lo millor que els ideòlegs de les grans, simples idees dinàmiques irradiadores de simpatia, reclutadores de voluntats; d'aquesta gent sortia fa anys la veu crítica, obscura, ignorada dels no especialitzats, la veu de C. Chon, l'humil, el genial professor de Göttingen, per dir-nos que els altres, els de Manchester, de la llibertat n'havien fet un dogma, *i la llibertat és un problema!*

La significació total d'aquests mots només la guerra ens l'ha revelada. Prova de foc, pedra d'assaig aquest temps revolt per al contingut de l'humana ment: i heus-aquí que el dogma de la llibertat damunt el qual la nostra il·lusió bastia construccions tan belles, no resisteix aquesta prova, i som davant la catàstrofe temerosos i incerts com el catecumen nou convertit o com l'incrèdul al qui no pas llei d'obliança, sinó la força del llibre i el raonament han destruït el seu pensament religiós.

Tantes hores de poder i de gloria, tanta energia i tanta eficàcia; el mar i la India, el carbó i el ferro, el treball aixordador i la felicitat silenciosa de l'«home»; les vastes organitzacions que enllaçaven tota la terra, el barrejar-se els pobles i les races, llenguatges i costums, el recollir-se i palpar en la Borsa londinenca exòtics esdeveniments; el lligar els homes llur activitat i llur vida a lluites les més exòtiques i les més extravagants, al seu quotidià viure, aquesta especial humanitat universalitzada per a l'ús de la qual els grans rotatius mantenien a la Xina i al Congo corresponsals amb sou d'ambaixador i amb influència il·limitada, per a instrucció de la qual morien en el bosc tropical i en les neus andines els exploradors, vessaven llur sang els irlandesos soldats i arrencaven els negres els diamants a la ganga. No té ja dret d'existir, no té base i justificació ideològica, ha perdut el seu ressort, el seu motiu de viure, en perdent la seva idealitat essencial, allò amb què havia enriquida la humanitat el nou matí del pensament, que viurà encara en l'esperit dels homes quan Londres—com avui Atenes—sigui el nom comú a una gloria morta i un nucli urbà insignifi-

cant; que quan les esquadres i les riqueses, les tradicions i fins el llenguatge britànic siguin morts i pretèrits, ocuparà encara un espai en l'història i en el pensament humans en què guanya sempre, en última instància, l'esperit.

Veurem el record d'aquest dogma gloriós que hem vist morir i la fecunditat del qual sembla inagotable als qui lluitaren per a obtenir-ne l'universal confessió; però la nostra simpatia se parteix entre la fè d'ahir i de demà, que veurem pastar-se i forjar-se entre la guerra, com un savi enciclopedista de la fi del XVIII hauria vist naufragar l'estètica de les costums en els fecundes dolors del naixement de les institucions noves.

I si el Dr. Teufelsdröck Carlylià feia històric el moment en què el savater escocès es feia el seu vestit de cuir i trobava que cada punxada en el dur material era una ferida a la hipocresia,

a la covardia social, a les mitges veritats per tot-hom admeses i repetides, bé podem posar en aquest enfonçar-se del lliberalisme a Manchester, el començ d'allò que Xenius profetitzava, que l'endemà d'aquesta guerra se diria Socialisme i que en ell imperaria entre la Revolució i l'evolució una nova forma d'influència, renovadora però legalista, mixta de les dues, doncs: l'intervenció.

I, més que tot, sia per nosaltres la moralitat d'aquesta història exemplar, el propòsit,—arà i sempre ens cal bé fer-lo i sostenir-lo—de cercar en totes les coses tràgiques i profundes de la vida dels pobles, de la guerra gran, *problemes, problemes* i no dogmes, mal s'ien tan bells, tan fecundes com aquest de la llibertat, perquè només en els problemes trobarà repòs nostre daller d'eternitat.

MANUEL REVENTÓS.

DE ARQUITECTURA

L'arquitecte, en projectar una obra, deu resoldre el problema estètic, íntimament lligat amb les imposicions de la estabilitat, de la resistència, de la il·luminació i l'airejament, en harmonia amb totes aquestes imposicions, donades incompletes per a la resolució. Neix el problema estètic de la manera de ser de l'edifici, de l'ambient i del cor de l'artista. Quan un bon senyor, casat i amb criatures, va a veure l'arquitecte per a que faci una casa, i li explica quants són a la família, i els anys de cada u, i el seu ofici, l'arquitecte deuria escoltar devotament la clara relació d'aquestes coses, deuria descobrir de mica en mica la vida que sol dur-se en la família, penetrar en esperit dins el seu sí, i en concebre el projecte de la obra i resoldre amb tota precisió els problemes de caràcter científic, amb l'esguard de son ànima fixat en la família, donaria a les habitacions així com al conjunt de l'edifici un reflexe vivent, com una imatge, de la plenitud de funció (de les estructures constructives i de la estructura de la família qui habitarà la casa), segons el concepte que de la harmonia funcional ja se li haurà format a dins la ment un cop s'han recollit les emocions a dintre el cor. El senyor té quitxalla i amb els anys els nens es tornen grans, i si l'habitació que se'ls destina deuen fer-la servir igualment al cap de temps, quedaria deslligada de la vida nova dels qui són jovenets, distinta, per tant, d'aquella vida a que s'havia atès al pensar el projecte. L'arquitecte deuria, però, pressentir-lo aquest canvi. No té d'anar, en el cas que citem, a fer el que sol dir-se un art infantil. No creiem gaire en l'art infantil. Sempre, en totes les obres d'art hi deu haver una mica de misteri. Les obres fàcilment comprensibles no gosàriem a dir que són obres perfectes. El cas és que l'infant es trobi bé en aquella habitació, senti que en ella hi viu la seva vida, i, així que vagi fent-se gran, no la menysprei, com més va més li agradi, i si sent ja per ella estimació és en camí de comprendre les fineses del passat i de veure en les línies, en les formes i els colors enllaçats amb harmonia nous encants i noves relacions que de petit no va poder conèixer... El que caldria fóra que l'arquitecte, quan projecta la casa de família, sentís ben fonament la vida de família.—Mes hi ha encara el costat individual. En

fer la cambra d'infants, l'arquitecte, qui també ha sigut infant, recordarà el seu temps de menudalla. Incorpori, doncs, a la casa aquest record individual. En aquells dolços temps de la infantesa, quantes emocions no tinguèrem el perfum de les quals és del tot esmortuït...! Recordi l'arquitecte les seves emocions; vulgui compenetrar-se amb la vida que a dintre de la casa es deurà viure., i posi molt d'amor en el que faci... Records de la infantesa ja n'hem llegit, escrits per literats, però és precís que els arquitectes també en parlin, quan arribi l'hora, de l'encant i la bellesa de la vida infantil. La gràcia de l'infant inspira l'arquitecte i aquest treballa en la seva obra en benefici del fruïment infantil. (Recordo—i les cito encara que no vinguin ben bé al cas—unes paraules de Guyau, que vaig llegir no fa molts dies: «...podem, doncs, dir amb Schelling que la gràcia és més que res la expressió de l'amor i és per això que l'excita; la gràcia sembla que estima i és per això que se la estima. Abans d'haver sentit alguna cosa d'amor la noia no té encara la suprema gràcia, més bella encara que la bellesa. Pot tenir, com el nen, la gràcia de la joia; no té pas encara la gràcia de la tendresa.»)

Consideracions semblants a les que havem fet respecte a les cambres de criatures podríem fer-les també respecte a un menjador, a una cuina o bé a un escriptori... Es dir: que deu viure's, al fer les coses, tant com se pugui; no cercar inútils comoditats, ans bé comoditats explicables la raó de ser de les quals estiga en la necessitat de conservació que tenim tots; per mitjà de les concepcions de l'arquitecte, evitar que es malgastin energies. Al projectar un hospital recordarà el bon arquitecte, si per cas ha passat alguna malaltia, aquelles estones pesades de la convalescència en que tant ens convé tenir alegria, diversió, companyia, benestar, airejament agradable... I de manera anàloga en tots els altres casos que es presentin. I això vol dir que és molt complexa la missió de l'arquitecte, el qual deurà percebre clarament les relacions i educar-se ell mateix la sensibilitat.

La educació de la sensibilitat arquitectònica no és pas cosa senzilla. Tampoc solen enfundar-s'hi gaire, en general, els mestres en aquesta educació. Presenta la sensibilitat arquitectònica qualitats o

sub-qualitats distintes que la sensibilitat dels artistes que es dediquen, per vocació, a aquelles arts que acostumem anomenar arts pures. De dos xicots amb sentiment d'igual intensitat, que l'un fos pintor, per exemple, i l'altre fos arquitecte (prenem les paraules arquitecte i pintor en el sentit més alt), la manifestació d'aquest sentiment fóra per complet distinta a l'actuar cada un d'ells dins el camp de son art respectiva. Al pintor, en presència de la cosa bonica, li venen ganes d'agafar el pinzell. Pinti al davant del natural o bé vulgui pintar sense model, les formes de ses obres sempre seran concretes, més o menys. El cubisme i el futurisme en voler anar a la abstracció i descobrir en la recerca riquesa d'armonies, han passat ja del camp de la pintura. Diu Guillaume Apollinaire, teòric del cubisme: «Volem fer una pintura que sigui respecte a la pintura actual el mateix que la música és estat respecte a la poesia». Són molts els qui, com jo, han fet, un temps o altre, les imprescindibles notes de color, moguts per una admiració pictòrica de la realitat que els posa el pinzell als dits, com si no sabessin estar-se d'expressar pictòricament la sensació que rebien. A mi, gràcies a Déu, ja m'ha passat aquella fal·lera. I em dona molt de goig i d'alegría el contemplar belleses naturals sens concretar-ne ni formes ni colors i gaudir només d'admiració per la bellesa escampada a tot arreu, que tindrà de nodrir mon esperit i animarà, si Déu m'hi ajuda, un temps o un altre temps, les obres que jo faci. Per mi ja ha passat

el moment de les notes de color, i voldria estar per complet a dins l'arquitectura. Altres rebràn fermes sensacions pictòriques tota la vida, i seran els bons pintors; però jo, pobre de mi, què més voldria que arribar a ser un bon arquitecte! Aquella noia dels ulls blaus i la cara empolvada la recordo vagament, tot admirant un remadet de tórtoras. La noia i les bestioles se'm reuneixen en una sensació de color i aquest color sigui un dia o altre la vida d'alguna obra arquitectònica! Perquè la arquitectura, que no solament és un bonic joc de formes mes també un engranall de colors i llums diverses, té de viure per la gracia del color, suggerida per altres armonies que ens venen sobre tot del natural, aprofitant la forma i els colors dels elements de que podem servir-nos. I l'arquitecte deu pensar en el pervenir; deu tenir, en el possible, previsió; el mateix respecte als fets de la estabilitat i la resistencia que als de la duració de l'armonia estètica en cada obra:

Ben mirat, tots els arquitectes atenen; poc o molt, en projectar, el funcionament estructural i el funcionament utilitari. El que no atenen tant és això que podríem dir, deduint el nom de les idees exposades, *la infusió cordial de la personalitat*, amb tot i ser-ho molt d'atenible si volem que l'arquitectura deixi de ser, com força sovint és, un reflexe pàlid dels millors temps, quan les obres es sentien i pensaven.

JOSEP F. RAFOLS.

MORALITATS I PRETEXTOS

Alguns escriptors són com aquell sobirà de la faula, qui en tot l'any no arribava a pensar una sola vegada i en tot el dia no callava més enllà d'un instant.

* * *

Els tòpics literaris són com les floristes de la Rambla. Ingràcils i desuets, però amb un no sé què que ens els fa semblar interins...

Encara que l'endemà els tornem a trobar, com les floristes.

* * *

En els moments de gran dol, a totes les cases topareu amb la servicialitat que us dirà, diu:

—Dispensi que li passi al davant; portava aquesta taça de brou per a una senyora.

* * *

Un paó i un indiot parlaven i la conversa llur no s'enlaira un bri de la murmuració.

I pensava, escoltant-los, l'ocell engaviat:

—Es clar, entre persones de mèrit la conversa s'ha de nodrir dels altres.

* * *

El bon cor no és un magatzem de llepo-

lies; ni el bon gust un negoci industrial de cotilles.

* * *

Un llibre de versos massa abundant me desplaia com me desplauria un Anuari de la poesia.

* * *

L'escriptor pur, gloriós, d'humana comprensió, deia un dia a l'estol dels arrivistes impacients de la fama universal:

—Res no és tan internacional com la mediocritat.

* * *

Jo aconsellaria als crítics que no judiquessin la bondat d'un poeta per comparança amb els altres poetes. Més resultat els donaria l'exercici següent:

Primer: Traduir en prosa el llenguatge poètic de l'autor judicat.

Segón: Llegir alt les poesies; i

Tercer: Llegir amb companyia i fer de la lectura una nova gracia de la conversa.

La poesia que resisteixi aquesta triple prova, és excel·lent.

J. M. LÓPEZ-PICÓ.

ELS HEBREUS GIRONINS

No gaire lluny de Girona, a la vessant occidental de Montjuic, a un costat de la carretera de França, hi havia el cementiri dels jueus. Son emplaçament és senyalat amb tots els detalls en una escriptura de principis del segle XIII, donada a llum pel laboriós Pare Fita. La troballa d'algunes sepultures, mentre es feien els treballs d'explicació de la via del ferrocarril de França, va venir a confirmar la existència del cementiri hebreu en aquell lloc.

Quantes vegades, en passar per aqueixos paratges solitaris, que el tren omplena de brugit, hem evocat els homes il·lustres que honoraren l'aljama gironina! No es veu pas cap estela, cap pedra, cap senyal que ens recordi que allí són enterrats els hebreus gironins. Ja molt abans de la expulsió, en els freqüents atentats de què eren víctimes, llurs tombes havien estat profanades i destruïdes; i un cop va haver-se donat compliment al terrible decret d'expulsió dels Reis Catòlics, és de creure que el fanatisme religiós aniria esborrant tot ço que recordés els desventurats hebreus, sense ni tant-sols respectar el lloc on reposaven llurs pares. En algunes poblacions, abans d'empendre el camí de l'exil, varen cedir els fossars als municipis, amb la condició que no fossin destinats a cap ús, i no fa gaire temps que els israelites, en venir a Espanya i visitar aquells llocs, se'n enduien les reliquies venerades. Una ciutat, Vitoria, va donar a mitjans del segle passat una prova d'alt respecte i d'una tolerància exquisida, delimitant el cementiri jueu i plantant-hi arbres per a embellir-lo...

Sempre ens ha estat pietosa la memòria dels hebreus gironins, car molts d'ells no eren pas éssers roïns, com creu molta gent indocta, o ànimes d'aqueixes que passen per aquesta terra sense deixar el rastre més insignificant. Hi havia entre ells els homes més cients dels segles XIII i XIV, que és quan estava en ple floreament aquesta aljama. Els més significats eren cridats a consell pels nostres reis, que els honoraven amb llur protecció més decidida; i els hebraitzants d'avui dia encara els esmenten amb admiració, comentant els llibres amb què varen enriquir la ciència d'aquell temps.

Per poc coneixedor que hom sigui de la història dels hebreus espanyols, quí no recorda a David Kimji, el gramàtic, l'estil del qual, com diu Torres Amat, és «pur, exacte i enèrgic»; Bar Nahman, el moralista, que

meresqué el nom de Pare de la Ciència; a Bonastruc de Porta, mestre de la jueria gironina, famós per la seva controvèrsia amb alguns predicadors, entre ells el que després va ésser sant Ramon de Penyafort, davant el rei Jaume I; a Jonals Megirondals, savi talmudista; a Abben Tibbon, traductor de Maimònides; a Bonastruc Josep, en fi, que va pendre part tan activa en el memorable Congrés de Tortosa, subscriuint aquella abjuració col·lectiva que tan tristes conseqüències va tenir per als israelites de tota Espanya? Quí és, que tingui una pura i desinteressada veneració a les coses del pensament, que no recordi amb fervorositat els noms d'aquests i altres jueus meritíssims que varen conrear la filosofia i la poesia en aquesta silenciosa ciutat on som nosaltres; que acostumaren llurs esguards a la contemplació d'aquest mateix horitzó que veiem nosaltres; que treballaren enginyosament, que triomfaren i atresoraren riqueses, que es veieren implacablement odiats i perseguits, aquí, en aquest troç de terra catalana?

Res, o apenes res, ens parla avui d'ells. El call judaic, a la part més antiga de la ciutat, ha sigut completament transformat. Sabem on era l'aljama, la sinagoga, la casa de Bonastruc de Porta, mes poca cosa resta dels primitius edificis que tantes vicissituds han sofert. El fossar, sols per una vella escriptura sabem on era; i només uns sepulcres fets malbé, arreconats en el claustre silenciós de Sant Pere de Galligans, amb inscripcions plenes de poesia, ens desvetllen la recordança de l'aljama altre temps gloriosa.

Però nosaltres, anc que les pedres siguin mudes i els homes i el temps no hagin deixat en peu res del que pogués recordar-nos els jueus de Girona, nosaltres, devots de tot ço que porti l'empremta d'una espiritual noblesa, evoquem, com a un moment d'elevació en l'història de la ciutat, aquelles vides dedicades al pensament i a la ciència; abominem de l'esperit d'intolerància que desencadenava, furient, damunt d'ells, l'odi de la multitud; i els seguim després en llur èxode a d'altres terres, algunes més hospitalaries que la nostra, sense queixar-se, pensant sempre més, amb una enyorança inextingible, en la patria sense entranyes que se'ls va treure de son si, com éssers maleïts eternament condemnats, i on ells havien deixat la llevor de tan belles coses.

CARLES RAHOLA.

POESIA ANGLESA

ESTANCES

(DE ROBERT SOUTHEY-1837)

I

—Entre la Mort mos dies han lliscat;
i, a onsevulla que esguardava,
els pensaments ombrívols del passat
a la rodona contemplava;
en ells trobí l'amor que no fallia,
amb ells és ma conversa cada dia.

II

D'ells me pervé: la joia en el turment,
consol en la desesperança;
d'aquesta gracia en heure esment,
esclata ma lloança:
sovint de rou mes galtes es cobreixen:
d'agraïment les llàgrimes sorgeixen.

III

Mos pensaments són amb la Mort, així
jo visc en la Llunyania:
n'estim lo bò, condemno lo mesquí,
partesc temença i coratgia.
I el seny humil en son espill contempla
i s'allicona del profunde exemple.

IV

Són amb la Mort les esperances; i
mon lloc segueix mateixa via;
viatjaré través de l'Avenir
tenint llur companyia,
i amb la creença de que un nom serà,
aqui, que en mig la pols no morirà.

JOAQUIM FOLGUERA, trad.

POESIA CATALANA

SANTES CREUS

La bonior que fa la migdiada
sobre els amples espais assolaiats,
encén els vidres vius, policromats,
en mig la frontiera emmarletada.

Quan brolla l'aigua de la font trencada
vora de les gallines i dels gats,
la llum és viva i amb els seus esclats
deixa ta gloria muda i reposada.

El portal de la plaça amb son barroc
estil, se crema amb un halè de foc
i el sol endins recullen els vells arbres.

Enllà del monestir el camp és verd
i en l'aire vibra un raig de sol que es perd
no havent pogut ferir la neu dels marbres.

CONSTANTÍ

Oh, terra de Constantí,
tossal de terra envoltada
per la verda pampolada
d'on neix la força del ví.

En la blavor del matí,
ben neta de nuvolada,
el teu nom és un clarí
que s'endinsa com l'arada.

Tossal fosc en mig la plana,
una llenca de mar blana
te mira sempre de lluny.

I la teva rodalía
quan se mor la llum del dia
sembla la filla del Juny.

TAMARIT

I

Feresa de Tamarit,
la mar te fa companyia.
La ramor t'omple de nit,
la claretat quan és dia.

No sembla que a dintre hi sia
la soletat: s'ha extingit
el caliu que s'encenia
però en romà l'esperit.

Tremoles del moviment
de les ones, i t'arreles
sota la força del vent.

I la teva soletat,
entre els camps verds i les veles,
té un aire de pietat.

II

Poble sense la fumera
coneguda d'una llar,
com el clot d'una rodera
t'assenyalava la mar.

La Mort de tu ja re espera
i et volta de nit encar.
Sembla que et facis enrera
com la morta llum d'un far.

Com la pols a dins les arques,
en la tragedia ets reclosa,
Feresa de Tamarit.

Quan passen de lluny les barques
amb el cel te veuen fosa,
com una estrella en la nit.

ALEXANDRE PLANA.

LLETRES

L'EDICIÓ MAGUNTINA DE RAMÓN LLULL, per A. Gottrón. Institut d'Estudis Catalans, 1915.

Aquest és el primer volum dels quatre que l'*Institut* se proposa publicar en commemoració del sisè centenari lulià. En una memòria que imprimí en 1914 exposant el seu pla d'intervenció en aquelles festes, fonamentà la conveniència de concentrar abans de tot l'esforç de les seves investigacions en un sol sector, fins a lograr l'establiment exacte d'una bibliografia crítica luliana, base indispensable de tota construcció tèdrica. La millor prova de que no anava errat l'*Institut* al proclamar tal orientació és la història de l'anomenada *edició maguntina*, estudiada en el llibre, que'm proposo analitzar ràpidament.

Pocs episodis de la història del lulisme són tan expressius de l'atracció que aquell moviment arreu exercia, com la seva expansió durant els segles XV i XVI per les terres d'Alemanya, llavors tan allunyades moral i materialment de les nostres. Ja fos per conducte de França o, com sembla més probable, pel d'Itàlia, on En Giordano Bruno sentí la fascinació de la ciència combinatoria luliana, les biblioteques alemanyes reberen molt aviat, transcrivint-les abundantment, les obres capitals del nostre filòsof. Ne són una prova els molts manuscrits lulians que avui s'hi troben encara, els quals per llur nombre demostren que no hi foren duts per una cega casualitat. Algú d'ells, com el ms. 18.446 de Munic, fou luxosament caligrafiat a Catalunya en el segle XIV, i ja en la centuria següent figurava, després de una misteriosa peregrinació, en el vell monestir de Tegernsee. A més d'aquest, posseïen també manuscrits lulians en terres alemanyes, en els segles XV i XVI, entre altres biblioteques, la noble abadía de S. Emerà de Ratisbona, els benedictins de S. Udalric d'Augsburg, els jesuïtes de Ebersperg, la catedral de Brandeburg, la famosa abadía de S. Maximí de Tréveris, la de S. Pere i S. Pau de Weissenburg i els Cartoixos de Maguncia. Menció especial mereixen per la seva major importància les deixes de codis lulians fetes pel Cardenal de Cusa a l'Hospital de Bernkastel per ell fundat (1453), i pel metge venecià Nicolau Poli a la Colegiata d'Innichen en el Tirol (1494). Finalment, encara que la seva adquisició no tingué lloc fins a l'any 1736, no vull deixar de citar el convent de Benedictins de S. Pere de la Selva-negra, d'on anà a parar a la biblioteca de Karlsruhe, l'esplèndid manuscrit representant en grans miniatures la vida de Ramón Llull, executat a França encara en vida del protagonista, per a ser ofert a la regina Joana,

muller de Felip l'Hermós; ell constitueix la més esplèndida apoteosi que s'hagi fet a l'Edat Mitjana del nostre filòsof i del seu sistema.

Però el lulisme alemany es separà d'hora del camí de l'ortodoxia filosòfica, que es va mantindre tradicionalment a Catalunya. Una falsificació sobre la època i altres circumstàncies de la qual no som encara ben informats, va convertir En Ramón Llull en un alquimista fantàstic, i els escrits sobre la confecció de l'or i la pedra filosofal que se li atribuïren, i que tant sovint se troben avui manuscrits en les biblioteques angleses, foren estampats repetidament a Catalunya, Frankfurt, Nuremberg i Strassburg. S'ha de tenir present que, com ja observa en Gottrón en el seu llibre, l'alquímia esdevingué en el segle XVII i començos del XVIII un *sport* de moda entre els prínceps il·lustrats a Alemanya, molts dels quals sostenien laboratoris regentats per alquimistes més o menys sincers en llurs conviccions. I precisament a aquesta vana fal·lera devem el més suntuós esforç fet per a salvar de la perduda, estampant-lo íntegrament, el conjunt immens de l'*opus* lulià: me refereixo a la edició de les seves obres començada a Maguncia en el segle XVIII. De la magnitud de la empresa ens en permeten judicar els seus preparatius, i principalment el conjunt incomparable de codis lulians de la millor època, en llatí i en català, que els editors cercaren per tot arreu, però principalment a Barcelona, fins a deixar-nos-en despulats, per a dur-la a terme. Avui són aplegats a la biblioteca de Munic i constitueixen la mina més grandiosa d'escrits d'En Ramón Llull que pugui trobar-se al món.

Res tan interessant com l'intentar fer la història d'aquesta col·lecció, que ha convertit Munic en una mena de Meca del lulisme; però això no era possible sense estudiar primer la personalitat de l'editor maguntí i del príncep que el subvencionà esplèndidament, formant a Düsseldorf la biblioteca luliana que després passa a Mannheim i més tard a Munic. S'havia d'investigar també on va nèixer i com va desenrotllar-se aquell actiu entusiasme del Elector Palatí, quines eren les veritables intencions que el guiaven, finalment quina fou la impressió que entre els lulistes catalans i mallorquins produí el propòsit dels alemanys i les relacions que amb ells tingueren. Aquest és el tema que ha tractat amb extraordinària novetat d'informació el Dr. A. Gottrón, de Maguncia, jove sacerdot, deixeble del Professor Finke, de Friburg, i atret per ell primer a l'es-

tudi de l'història i després de la filosofia catalanes. (1).

La base d'aquesta monografia la constitueix principalment un curiosíssim epistolari relatiu a l'Edició Maguntina, que l'autor va adquirir de mans d'un llibreter muniquès. Els corresponents són d'una banda l'Elector Palatí Joan Guillem, el seu bibliotecari Büchels i l'En Salzinger, el director de l'edició; de l'altra, dos Jesuïtes: el Bolandista Sollier, autor de l'estudi sobre R. Lull publicat en les *Acta Sanctorum*, i el mallorquí P. Custurer, autor de les *Disertaciones históricas sobre el culto del B. R. Lulio*. Aquest epistolari, publicat íntegrament en l'apèndix del llibre, no havia estat mai posat a contribució i pot dir-se que era pràcticament desconegut. Ell sol, millor que res, ens retrata la psicologia d'aquells lulistes i ens il·lumina l'escenari on se desenrotlla l'apassionada controvèrsia científica que En Gottron estudiava. A més d'això, l'autor ha arreplegat tots els documents que poguessin aclarir la biografia d'En Salzinger, i ara resulta un poc més coneguda aquella enigmàtica i complexa personalitat.

Els punts més interessants de la història de la edició maguntina, poden resumir-se breument en la forma següent: En Salzinger, esperit curiós i independent, anà a parar, no se sab ben bé com, però és molt probable que casualment, a l'estudi del lulisme devers els 30 anys de la seva vida. Influid per l'errada creença en la alquímia luliana, se proposà anar a Anglaterra a estudiar els escrits d'aquell caràcter que allí se conservaven. En passar per Düsseldorf, l'Elector Joan Guillem, molt donat a les ciències ocultes, el retingué al seu costat, des de 1705; amb el propòsit de practicar els procediments de la alquímia pseudo-luliana, li montà un secret laboratori en un castell, isolat per un pont llevadiç, on En Salzinger es dedicava a les experiències alquímiques. El desig de conèixer en tota la seva integritat la obra del mestre, els impulsà a recollir tots els seus escrits per a preparar-ne una edició completa. El bibliotecari de l'Elector treballà tan activament i fou tan ben secundat (la família dels Lull de Barcelona, avui marquesa de la Manresana, descendents de R. Lull li envià tots els manuscrits que tenia!), que en 1709 era ja notabilíssima la arreplega feta. El P. Sollier anà en 1710 a la Cort de Düsseldorf, amb l'escusa de presentar-li personalment son llibre sobre R. Lull, i va inquirir notícies d'aquella magna empresa editorial, mantinguda en tant de secret i de la que la gelosia d'En Salzinger semblava voler-lo mantenir allunyat, a pesar que ningú estava millor preparat críticament que ell per a dirigir-la. Convençut que a Düsseldorf volien ignorar sistemàticament de la demostració feta per ell en son llibre de que En Ramón Lull

mai havia estat alquimista i eren, per tant, apòcrifs els escrits de tal caràcter que se li imputaven, cercà l'apoi del P. Custurer i tots dos intentaren amb molta diplomàcia convèncer amb ses lletres a l'Elector i En Salzinger i fer aprofitable científicament una empresa que corria el perill de fracassar o esdevenir inútil. No foren escoltats, emperò; els alemanys seguiren llur camí: velant ses intencions i retardant les respostes anaren entretenint els dos Jesuïtes i, per fi, després de molts entorpirments, se publicà en 1721 el primer volum, al que en seguiren set més. En Salzinger morí abans que'l quart fos publicat. L'edició restà inacabada i és curiós que al capdavall no s'hi imprimí cap dels escrits d'alquímia que tant interessaven a sos directors.

Moltes són les qüestions que es presenten tot llegint el llibre, i moltes d'elles se les planteja l'autor mateix. Per de prompte no hi ha dubte, al meu entendre, que En Salzinger fou alquimista. Resulta també un troç problemàtica la seva honradesa científica: en les seves cartes a En Sollier i En Custurer, no manifesta sempre el sentit objectiu i imparcial propi d'un home de ciència, i moltes vegades en les frases dels dos jesuïtes sembla traslluir-s'hi la sospita de com si es prevalgués de la confiança que en ell tenia l'Elector per a ofegar la veu de sos contradictors. Per altra banda, aquesta conducta poc leal científicament contrasta amb el prestigi de què fruï a Mallorca en centres que conservaven incorruptible la autèntica tradició luliana, i amb elogis que li dedica un lulista tan seriós i ben orientat com el P. Pasqual.

Hi ha un altre punt encara a esclarir: de qui sortí propiament la idea de la edició luliana? Era ja lulista l'Elector quan conegué En Salzinger? Fou en aquest punt un deixeble d'aquell, qui se'l guanyà ben depressa fins a convertir-lo en instrument de sos plans? Com i aon se documentà En Salzinger tan ràpidament en el lulisme? En 1710, l'arreplega de manuscrits feta a Düsseldorf va sorprendre al mateix Sollier, i En Büchels, un inèdit en el lulisme, ne dreçava el catàleg. D'on procedien aquells manuscrits? Perquè s'ha de tenir present que per aquella data encara no havia fet sos viatges a Itàlia i Espanya ni havia rebut les còpies dels manuscrits de París de què es parla en les cartes n.ºs 1 i 24. Per la primera d'aquestes se veu que el mateix P. Sollier no s'explicava bé com se'ls havien proporcionat. Haig de confessar també que esperava que el llibre donaria més clarícies sobre la història de la col·lecció luliana de Munic; però en l'Arxíu Reial de Düsseldorf no s'ha trobat res que s'hi referís. Es sorprenent que una arreplega de tal importància, en la qual els codis més antics varen ser fets venir expressament de Catalunya o d'Itàlia, resulti quasi totalment indocumentada. Tal vegada fóra fruitosa una recerca en els arxius de Munic, però sobre tot ha d'ésser a Barcelona

(1) En 1912 publicà un estudi sobre les idees de creuada de R. Lull, i en preparà un altre sobre l'idea de Déu en Ramón Lull i son judici per En Vazquez.

i senyaladament en l'arxiu del Marquès de la Manresana on s'han de trobar cartes de l'Electeur i En Salzinger relatives al gran donatiu de llibres que aquells descendents d'En Llull de *nobile Herilium familia*, feren als editors alemanys.

Resultaria inacabable el voler senyalar tots els punts que es presten al comentari del suggestiu llibre d'En Gottron, que ha sabut presentar baix un aspecte nou i penetrant un tema ja prou interessant per ell mateix. Hem de agrair a l'erudit alemany una il·lustració inesperada a un dels capítols més famosos de la història de l'expansió del lulisme. Aquest llibre és sobre tot una mena de vindicació de

la escola lulista catalana, representada pel Pare Custurer, la qual no solament no va perdre mai el contacte, tancada com se la podria creure en un exclusivisme local, amb els altres centres europeus, sinó que amb el Pare Sollier demostrà ésser la única que posseïa el mètode de la veritable investigació crítica. Ella mantingué el camp de l'autèntica tradició luliana i donà definitivament el cop de gràcia a les fantasies alquimistes que tanta de fè i creença obtingueren des de la setzena centuria entre els lulistes de la Europa central.

JORDI RUBIÓ.

POEMA DE L'AMOR PERDUT per Ferràn Soldevila.

Vetaquí un llibre tot petit que és una exquisida meravella. Així, tot simplement: una exquisida meravella. I no voldria dir-ho com una definició, sinó com una interjecció molt pura que ja no passés gaire del sospir. Definir-lo? No, Déu nos en guard. Les coses simples del Senyor, què us diré, una rosa, un infant, una amor primera, en fareu una anatomia si voleu, en descomponeu els elements un per un, voleu a la fi fer-ne la síntesi, i us queda la cosa tan simple i tan pura, tan *indefinible* com si res. Aquestes coses, aquests versos, se defineixen ells per sí. *Poema de l'amor perdut*: una delicada anècdota de festeig contada amb una ingenuïtat que arribaria al caire de la indiscreció, no fossin aquells versos tan llisquents, tan cristal·lins, que tenen una malenconia de—i ara emmatllaré una expressió molt suggerent d'En Carles Soldevila, germà de sang i també de poesia d'En Ferràn Soldevila—una malenconia «d'animalic novell». I és tot. Jo ja no sabria explicar-me més clar, si no és per associació d'emocions. Així jo n'enumeraré unes quantes: de primer parlaria de certes cadences musicals, escapadisses, molt simples, poderosíssimes més pel *timbre* que no pel *cant* de les notes; d'un paisatge preraphaelita, amb força detalls graciosos: un prat molt bell d'herba molt fina i molt verda, esquitxada amb profusió de menudes flors vermelles, blaves i d'argent, amb unes comes clares acotxant una vila blanca, i un aire fi, i un rierol mince i cascadejant, i un camí, sobre tot un camí serpentívol i molt llarg, per on,—això gairebé amb una arrogancia tizianesca,—anessin quadre endins una diminuta parella agafats de la cintura: ell de negre, ella encara no de roig, sinó d'un color de viola molt clar. Un mateix hi pelegrina per un paisatge així quan ha acabat de llegir aquest *Poema de l'amor perdut*. I jo molta estona, irresistiblement, m'anava repetint:

Io era in pensier d'amor, quand'ì trovai
due forosette nove:

L'una cantava: E' piove
Foco d'amore in nui.

I també

Amors de terra lonhdana,
per vos totz lo cors mi dol,

i encara

Parole mie disfatte e paurose,
Dove di gir vi piace, ve n'andate,
Ma sempre sospirando...

Són curioses, són ben segur lo més aprop de la veritat que hi hagi en nosaltres aquesta mena d'associacions; aquí: preraphaelita, predantesc; això és, no encara ben bé la dona del *dolce stil nuovo*, la presència de la qual obra èticament, amb virtut de miracle; molt lluny encara la dona veneziàna, bella, nua i terrible com una host en banderes; allò, allò sempre: malenconia, alegria «d'animalic novell».

I «al marge» d'aquest llibre jo hi posaria unes interrogacions: preraphaelita, predantesc; per què no *pre-català*? Per què no ha estat això precisament la nostra poesia floralca del vuitcents? (Al noucents ja no hi ha jocs florals.) No serà aquest petit llibre *desplaçat* avui? Gosem més: *inoportú*, amb una inoportunitat delicada com fóra la d'un infant que entrés a una companyia de persones greus? Avui que Catalunya ja *pensa* (al vuitcents no *pensava*), li és lícit al poeta substreure's de *pensar*, quedar de banda als radicals problemes de l'esperit, fugir d'agitar-los, de donar-los les mitges solucions que calen per cercar encara? en un mot: és ja lícita la paraula i la música del poeta sense un ressò de *filosofia*?

CARLES RIBA.

TEATRE

TEMPS I ESPAI

Es difícil als qui estudién la tragedia grega destriar-ne la part lírica de la part purament dramàtica.

Una tragedia grega és feta de repeticions, simetries, ritmes, que li donen arquitectura musical; sorprèn el parentiu d'estructura entre una tragedia d'Esquil i una simfonia de Beethoven.

Ço que s'expressa en la tragedia són moviments psicològics, reaccions entre caràcters. El medi per a expressar-ho és la armoniosa paraula.

La tragedia imposa a la figura humana on s'encarnen els seus fills un absolut respecte al ritme dels moviments.

Lo essencial, doncs, en la tragedia, és música. No, com suposava Nietzsche, en el sentit de lliure Voluntat dionisiaca, sinó de Ritme Intel·ligent, que és mesura i harmonia. Com la música juga amb el temps, així la tragedia. La extensió, l'espai, s'hi redueixen a la expressió mínima. Per l'unitat de lloc l'autor el fixa, se'n desembarça; i les referències locals, esdevenen, en boca dels personatges, música també. En realitat, una bella tragedia no li cal ser vista; escoltada ja dona la mesura del seu valor.

Al degenerar el poema dramàtic, l'espai que envolta els personatges hi pren cada cop més importància. L'acció, d'ésser tota interior, successió en el temps de moviments psicològics, se va exterioritzant, edevé moviment desordenat en l'espai, translació, trepidació, gesticula-

ció, diversitat de lloc. Les coses d'espai, les decoracions, *els accessoris*, adquireixen importància capital. Un eina, un objecte usual devenen personatges; més importants que els personatges: en *Otello* el mocador n'és un. Tot Shakespeare es ple d'objectes vius així. Hi ha comedies que es poden titular *El got d'aigua*, *El vano de lady Windermere*. Sense instruments, sense la obsessió de la translació, no seria possible el drama detectivesc d'avui.

El gran teatre exigeix com acompanyament digne de la paraula armoniosa, una *mise en scène*, discretíssima com l'habillament qui s'acorda amb el caràcter i la elegància d'una dona bella. En el teatre d'avui la escena és llampanant i cridanera, vol ser vista i enlluernar, com el vestit virolat que cobreix la insignificància de la burgesa pretenciosa.

Doni's en la pantomima, en l'art coreogràfic, tot l'enlluernament als ulls que es vulgui, puix la música viva de la paraula no hi és. Mes enyorem la vinguda de la nova tragedia i desitgem que desaparegui la confusió dels gèneres.

Si la memòria guarda un deliciós record del cos aeri d'un Nijinsky, dels peus palpitants d'una Truhanowa, dels braços geomètrics d'una Rubinstein, movent-se dintre enlluernadors decorats magnífics, conserva en lloc molt més excels la remembrança d'una *Ifigenia* que en mig d'una escena modesta, amb gest moderadíssim, deia madame Bartet amb incomparable dolçura.

J. FARRÁN I MAYORAL.

MUSICA

La multiplicació dels concerts a Barcelona, d'algún temps ençà, és fruit d'una falsa florida musical, que té el seu principi en un desplaçament de lloc: en l'haver portat a la sala pública les íntimes sessions musicals casolanes que tan lloables com necessaries són en el si de la família i de les amistats; i en l'altre causa, causa més greu, de convertir sovint les sales de concerts en sales d'exàmens, i en provadors d'alumnes aprofitats.

La musica no és art a l'estil de la comedia, que sigui obligada de sentir en el teatre: és art el més íntim, inclòs en les seves magnes manifestacions, i es sent sols en l'ànima, desproveït de tota cosa externa.

Per aquesta diferencia, així com la comedia, tenint un primordial sentit de cosa pública, pot fer per excepció el camí de teatre a la sala íntima, així la musica, primordialment, sols per excepció—en la seva forma absolutament pura—hauria de sortir de l'intimitat per ressonar com a fi—no com a incident—en una sessió pública.

Sols hauria d'ésser objecte d'ella quan el material destorb d'elements no fàcils d'aplegar sols pot trobar-se en un ample cercle, o conseguir-se sols per poderosos medis.

Es plena de dolça simpatia la visió d'un jove, jogant amb les tecles o el violí, en la execució d'una sonata de Mozart dins l'ambient d'una sala de família, vora els amics. Inclòs la mediocritat en la interpretació és agradable, perquè no es sent ni es necessita la exigencia de la sala pública, i totes les gracies de la musica que per defecte no es remarquen són suplides per la gracia del moment.

Porteu al mateix executant, i fins un de més perfecte, un primer premi si és volgut, davant del gran públic, i des de la rigidesa de les portes tancades al pas del qui arriba tard, a la mitja foscor artificial, i al rígid arrenclament dels que escolten, us obliguen a la exigencia, a maleir de les fallides que sentiu i, com a darrer resultat, amoïna el que us hauria donat joia en el seu veritable medi.

Tots aquests inconvenients poden ésser salvats per artistes que s'alcin deu pams damunt de la mida de tots, la extraordinaria virtut dels quals fa oblidar tota molestia; o per l'acoblament de medis,—orquestra, chors—que és en va voler sentir en el que fóra el nostre lloc ideal.

Aquestes raons califiquen per sí mateixes de falsa bona part de la florida musical que ha rebordonit, més que brotat, a casa nostra.

No és el nombre de concerts el que dona l'índex de la intensitat de la cultura musical d'una ciutat. Es la calitat d'ells, que ha de venir reglada per la norma damunt dita. El compte general dels concerts que aquí es senten, manca a la norma, perquè no guarden proporció el nombre de grans sessions musicals amb el de concerts casolans donats en la sala pública, convertida sovint—no sempre—com deiem en començar, en sala d'examen, en registrador de mecanismes, i en repetidor de programes, que semblen fets, segons les modes, els mestres i els corrents, a guisa d'edicions d'etiquetes que serveixen tota una vida d'apotecari, o una preparació per a guanyar en la Escola, el premi de l'Ajuntament.

*
* *

Sigui dita una paraula d'elogi al mestre Ribera, el just unificador de «Le Nozze di Figaro» al Liceu, que contrasti amb la fredor que ha acompanyat el seu pas per la seva terra.

I altres paraules de lloança per l'Orfeó que ens ha ofert els grans Concerts Haydn; a la Wagneriana qui, donant una excel·lent lliçó als terribles filòsofs wagnerians, fa executar a «Renaixement» tots els quartets de Beethoven, i als «Amics de la Musica» vinguts al món amb remarcable seny.

JOSEP M.ª RUIZ MANENT.

DIETARI ESPIRITUAL

Escola de Directors d'industries químiques

ORGANITZACIÓ DE LA ENSENYANÇA DE INDUSTRIES QUÍMIQUES

Les ansies de desenrotllament de nostra Indústria i l'importància que han anat adquirint en tots els ordres de la vida les especialitats químiques, han evidenciat la necessitat urgent de preparar personal apte, que faci possible la implantació de noves Indústries Químiques i l'engrandiment de les actualment existents.

I aquesta convicció s'ha imposat, no sols als directament interessats, als qui viuen en íntim contacte amb les distintes modalitats de la producció, sinó a tots els qui, atents a les lliçons de la realitat i davant les crítiques circumstàncies per que atravesava Europa, han après que les nacions més fortes són les qui millor s'abasten a sí mateixes i que tenen millor organitzades ses indústries químiques. Tals nacions compten en aquesta especialitat amb un personal nombrós i competentíssim, no sols d'investigadors i inventors, sinó també de tècnics, de pràctics, magníficament preparats, gràcies als quals s'han pogut obtenir en un moment donat i en les quantitats necessàries, productes variadíssims, exigits per les impositcions del moment, ja per a substituir lo que abans proporcionava el comerç internacional, ja per a obtenir aplicacions noves anteriorment insospitades.

Contrasta amb aquesta situació la de les nacions no provistes d'un potent utilatge químic-industrial; les més neutrals, les més allunyades dels focos bèlics, les millor dotades en productes naturals, s'han trobat en conflictes constants i han vist paralitzats alguns rams de la seva fabricació, per manca de certs ingredients, de certs productes elaborats que en la vida normal rebien per les vies de l'intercanvi mercantil amb una regularitat que semblava indefinida. L'estudi dels mitjans amb que compte actualment nostre país per a subvenir a aquesta insuficiència porta a l'ànim la

impresió més penosa: multitud immensa de matèries primeres, riqueses embrionàries, se troben abastament en nostre sol o les produeixen els cultius amb facilitat, éssent transportades en brut a l'estranger per a sofrir les manipulacions necessàries i tornar fortament encarides (si no les han absorbit per complert mercats econòmicament més potents), en forma de productes farmacèutics, de substàncies indispensables a les indústries establertes o de matèries fecundants o terapèutiques sense les quals l'Agricultura no pot prosperar.

Al passar de l'estat brut a l'estat elaborat, metamorfosi de molt més rendiment que la simple extracció o collita, aquestes substàncies no han afegit res a l'economia nacional i en canvi han imposat als qui les reben una relació de dependència respecte dels qui les adquiriren i les tornen transformades.

Es, doncs, urgentíssim posar remei a tal estat de coses i sortir d'aquesta dependència, que sembla una esclavitut, preparant-nos per a significar quelcom en el món el dia que, finit l'actual conflicte, es procedeixi, com sembla imposar-se, a una colossal revisió de valors, aquilantant el de cada un dels pobles de la terra. Cal que'l nostre apareixi amb fesomia pròpia en aquesta valoració. I és amb aquest intent que ha sigut organitzada l'ensenyança de

DIRECTORS D'INDUSTRIES QUÍMIQUES

aprofitant els grans laboratoris i les magnífiques instal·lacions amb què compta l'Escola Industrial de Barcelona i els elements que nostres grans industrials presten per a la formació i educació dels qui en dia pròxim han d'ésser els qu'implantin i desenrotllin a Catalunya les innúmeres indústries químiques que, tenint en ella el seu lloc adequat, tant han de contribuir al seu desenrotll i engrandiment.

La nova organització de l'ensenyança té per objecte, no sols la formació tècnica de nostres alumnes, sinó amés la llur educació industrial. Per a lo primer compta el plan de estudis amb tres cursos de preparació intensa de química, que assegurin una base ferma de coneixements generals a quants vulguin dedicar-se a qualsevol rama de la Química in-

dustrial, i amb un curs eminentment pràctic, d'especialització. En els primers cursos, demés de tots aquells coneixements indispensables, passaràn els alumnes des d'un mínim de 4 hores diàries fins a un màxim de 6, de pràctiques de Laboratori. Per a la formació i educació industrial dels alumnes, se compta amb l'intervenció i col·laboració personal de nostres industrials i dels Directors i Tècnics de les principals indústries químiques establertes a Catalunya qui, amb un patriotisme exemplar, s'han ofert.

Un dia a la setmana, se dedicaran una o dos hores a llegir o comentar biografies de grans químics o d'altres eminències científiques; llibres estimulants de la voluntat, referents a empreses de negocis, o memòries de societats importants, etc., pertanyent els comentaristes d'aquests darrers a la gran indústria o al gran comerç.

Se promourà cada mes reunions i conferències amb els directors i tècnics de les indústries de nostra terra, en les que expliquin als alumnes la iniciació i desenrotll de cada una, les fatigues i treballs necessaris per arribar a son estat actual, les dificultats vençudes, etc.

Els alumnes faràn un resum de les impressions rebudes en les dites conferències i lectures.

Se formarà un Museu de Química industrial amb els elements que proporcionin els industrials, aon figurin en vitrines per cada fàbrica o casa: les matèries primeres respectives, les diferents fases per que passen fins arribar al producte el·laborat, tal com s'entrega al comerç. A cada un d'aquests exemplars acompanyarà una targeta, en la que els tècnics faràn constar els detalls que considerin oportuns, i que no puguin perjudicar la casa que serveixin (com per exemple: aquest producte se so-

met al forn de tal tipus durant tantes hores a la temperatura tal i surt en aquesta forma), per a que els alumnes *vegin* la manera més subjectiva, més interessant per tant, i més fàcil de retindre el procés de cada indústria química.

Els tècnics de les indústries, que ajudin les iniciatives dels organitzadors, donaran, en dies compatibles amb llurs ocupacions, conferències de caràcter pràctic als alumnes de l'Escola.

LA PARTICIPACIÓ COL·LECTIVA

En recollir en el Dietari Espiritual, com una dada interessant del treball de la gent catalana, el pensament d'aquests cursos, LA REVISTA se complau en enaltir publicament les persones i Entitats següents que han subscrit matrícules per a la carrera de Directors d'Indústries Químiques.

Cros, S. A.—Josep Deu i Comp.—Anònima Monegal.—Associació gremial de Drogueria i Productes químics.—J. Dalmau Oliveres.—Vicens Ferrer i Comp.—Barrau Massó i Comp.—Fill de S. Casamitjana.—Brillas Pagan i Comp.—J. Uriach i Comp. S. C.—A. Mérida, i Perez i Xipell.—Catalana del Gas.—García i Comp.—Material per a Ferrocarrils i Construccions.—Viuda i Fills de Josep Vilá.—Morató i Sampere.—Fill de Parsons i Comp.—Antoni Cantí.—Companyia Anònima de productes químics.—Víctor Jover i Castells.—Hereus de Segimón Puntí.—Secció de tintorers de peces.—Secció de llanes.—Secció de blanqueig de madeixes.—Secció de tint de madeixes.

Hem de lloar també el professor Dr. D. Josep Agell i Agell, Director i organitzador dels cursos, qui ha sabut mostrar-nos tan bell exemple de participació col·lectiva en una obra que, a la fi, és creació de l'esperit.

CUSSÓ SfhA.

BARCELONA

Pianos i Pianos mecànics - Reparacions i Cambis - Afinacions -
Vendes al comptat i a plaços - Pianos d'ocasió - Lloguer de
pianos - Venda de cilindros a preu de fàbrica

Unic representant per Sabadell i Terrassa:

JOAN COMAS - Rambla, 81 - Sabadell

JOAN GORINA SANZ

SABADELL

Llanes, Pentinats i demés Materies Textils

Operacions per compte propi

Importació i Exportació

SECCIÓ DE COMISSIONS

Representació única de les importants firmes:

Pierre Flipo.	TOURCOING (França)
D. Hamilton & Co	BRADFORD (Anglaterra)
Bük & Richter	LEIPZIG (Alemanya)
Leken Frères	VERVIERS (Bèlgica)
E. Bénézech	MAZAMET (França)
A. Lyon.	MADRID (Espanya)

Direcció telegràfica: GORIZANZ - Telefon, 145

Compte corrent amb el Banc de Sabadell : Ponsá i Valls

J. Pagés fill : Fills de Magí Valls (Barcelona)

PUBLICACIONES DE "LA REVISTA"

Administració: CORTS CATALANES, 453, 3.er 1.ª - - BARCELONA

HA SORTIT:

ELS EDITORS I LA LLIBERTAT DE L'ART

DE RAMON RUCABADO

Preu: una pesseta

Es ven en les principals llibreríes

EN PREMSA:

CLEMENTINA ARDERIU

CANÇONS I ELEGIES

MARTÍ CASANOVAS

LA ESCULPTURA CATALANA

MIQUEL POAL AREGALL

AFORÍSTICA FEMENINA

A primers de Maig sortirà un nou volum. La edició serà pulcre i econòmica. Hi han en preparació obres de Josep Aragay, Alexandre Plana, Joaquim Folguera, Carles Riba, J. M. López-Picó, Eugeni d'Ors, J. Farràn i Mayoral, Josep Carner, Josep Lleonart, J. M. de Sagarra, Miquel Ferrá, i altres.